

Poděkování

Děkujeme všem, kteří se podíleli na vzniku tohoto průvodce a poskytli nám pomoc.

Navazujeme na obrovský díl práce, kterou před námi udělali autoři předchozích průvodců, zejména Pavel Černý. Kromě samotných dat, která nám dal k dispozici, jsme vycházeli i z jeho pohledových skic a radili jsme se s ním při přípravě.

Zásadní byla databáze nových cest, kterou nám za vrcholovou komisi poskytl Jan Pleticha. Byl také ochoten respektovat průvodce jako naše dílo, tedy ne jako oficiální výstup OVK. (Například některé problematické cesty jsme s ním ovšem konzultovali, v těchto případech průvodce samozřejmě respektuje stanovisko OVK.)

Prakticky spoluautorem se stal fotograf Jakub Frič, který nám nabídl své snímky a ochotně pořizoval další, navíc převzal celou přípravu fotografického materiálu. Ale i všichni ostatní autoři fotografií, které v průvodci jsou, byli mimořádně vstřícní a nezištní. Jaroslav Uher nám dal hned na počátku k dispozici svůj archiv i s obtížně dostupnými snímky Vladislava Pelce, které jsme se do průvodce pokoušeli získat.

Velmi dobře probíhala spolupráce s téměř všemi oslovenými lezci a autory cest. Někteří věnovali svůj čas i kontrole, například Tomáš Sobotka, Petr Laštovička ml. a Richard Litochleb, ze saských lezců Thomas Kuntscher.

Rádi bychom poděkovali i Jindřichu Hudečkovi a firmě HUDY sport, která na sebe vzala vydání a distribuci průvodce a vyšla autorům všemožně vstříc.

Vedle pochopitelných signálů jisté nedůvěry – snad se ji průvodci podaří aspoň zčásti překonat – jsme se při práci setkávali s nečekanou ochotou a vstřícností. To byla velmi pozitivní zkušenost.

Jiří Chocholoušek a Vladislav Nehasil

Text © Jiří Chocholoušek, 2015

Mapy, plánky, skici © Vladislav Nehasil, 2015

Fotografie © Ondřej Beneš, Jakub Frič, Vojtěch Fröhlich, Tomáš Galas, David Kouřil, Standa Mitáč, Vladislav Nehasil, Vladislav Pelc (archiv J. Uhra), Martin Rýva, Pavel Rýva, Helmut Schulze, Tomáš Sobotka, Jiří Souček, Petr Štěpán (archiv J. Uhra), Václav Tůma, Jaroslav Uher, Karel Vlček, Heinz Zak (archiv HUDY sport)

ISBN 978-80-260-8016-9

Úvod

Držíte v ruce nový průvodce na „Labák“, tentokrát jen na Pravý břeh. Levý břeh by měl následovat později. Rozsah zpracovávaného materiálu, který se od posledního vydání průvodce (Pavel Černý, 2010) opět výrazně rozrostl, i snaha o důkladnější provedení vedly k rozdělení do dvou svazků. Protože se přítomný průvodce od těch minulých v některých věcech liší, stručně ho na úvod představme.

Zpracování

Pokusili jsme se průvodce nově a výrazněji strukturovat. Doufáme, že to povede k lepší orientaci v rozsáhlém a někdy méně přehledném terénu.

Předně jsme změnilí řazení skal a cest. Postupujeme zleva doprava. Ani u věží už neplatí princip „od Staré cesty po směru hodinových ručiček“. Pořadí cest i variant by mělo odpovídat řazení jejich nástupů a výstupových linií.

Zhruba desetikilometrový pás stěn mezi Hřenskem a Děčínem členíme do menších celků – „sektorů“. Je jich 22 a snažili jsme se, aby respektovaly přirozené členění skal do skupin či ostrohů. Někdy se nám však zdálo vhodné rozdělit rozsáhlý úsek bez zřetelného přirozeného předělu, takže např. hranice mezi sektorem Nad Přívozem a následujícím Centrem je určena hlavně rozsahem zpracovávaného materiálu. Hranice mezi Růžovými stěnami a Růžovou vyhlídkou přihlíží k ohraničení lokalit, kde ochrana přírody zakazuje lezení v období od 1. 1. do 30. 6.

Každý sektor má svůj úvod se stručnou charakteristikou a popisem přístupu, přístupovou mapou a plánkem skal. Pro každý sektor uvádíme GPS souřadnice základních výchozích míst a přístupových bodů a souřadnice několika významnějších skal. (Souřadnice přístupu bývají u přístupové mapy, souřadnice skal u plánu sektoru.) Průvodce obsahuje i podstatně víc půdorysných skic lezeckých objektů.

Mnohem častěji než dřív také v popisech pro větší přehlednost ještě dále členíme rozsáhlejší masivy a věže na jednotlivé stěny, patra a podobně.

V průvodci je řada nových masivů a věží, ale došlo výjimečně i k tomu, že jsme některé naopak sloučili, protože mezi nimi není výrazný předěl, jde vlastně o jeden objekt. V rejstříku jsou ovšem takové případy stále uvedeny oběma názvy. Název sloučeného objektu bývá uveden i v popisech jako označení příslušné části věže či masivu. U již zavedených masivů a věží jsme ale na podobné zásahy rezignovali.

Matoucí může být výjimečný přesun cest k jinému, sousednímu objektu. To se týká několika cest na Horní věži, resp. Růžové vyhlídce. Když cesty vznikaly, Horní

věž nebyla jako samostatný objekt evidována, nicméně dnes již ano, dotyčné cesty vedou v její údolní stěně a nedává smysl řadit je stále pod Růžovou vyhlídku.

Snažíme se opět výrazněji odlišit samostatné cesty a varianty (v závorce za názvem varianty je uvedena originální cesta), i když jejich rozlišení je někdy sporné a pravděpodobně nám také některé varianty utekly. Kromě variant rozlišujeme ještě „výstupové možnosti“: méně významné výstupové alternativy některých úseků cesty. Ty píšeme v závorce za popisem originální cesty nebo v popisu v závorce za příslušným úsekem; často bez názvu, autorů a data, jen s klasifikací, pokud je odlišná. Nepřísluší jim samostatný odstavec. Opět je leckdy nejasná hranice mezi variantou a výstupovou možností. Při dřívějších pokusech o vymezení bývala stanovena podílem samostatného vedení linie (pro uznání varianty platila podmínka, že její podíl na výstupu musí činit aspoň třetinu celkové délky).

Oproti minulým průvodcům jsme si dovolili překlasifikovat některé masivy na věže. Jednak i oficiálně OVK před několika lety snížila výškový limit pro uznání věže, jednak se nám zdá nepřírozané evidovat některé objekty jako masiv, když nejsou snadno dostupné, z náhorní strany pod sláněním na ně vede Stará cesta apod. Je-li jako věž veden např. Vezír, proč by neměla být věží Sarajevská stěna, Jižní bašta, Klášter, Strážce Podskalí? Hranice mezi masivem a věží může být ovšem také diskutabilní. V minulosti existoval pokus vyřešit tento problém zavedením „polověží“, avšak to je jen další komplikace, která problém v zásadě neřeší. Tato formální záležitost (podobně jako přesné rozlišení samostatných cest, variant a výstupových možností) ale nejspíš pro většinu lezců bude vedlejší.

V popisech cest častěji než dřív uvádíme „dodatečně osazené“ jištění. Aby nedošlo k nedorozumění, upozorňujeme, že v naprosté většině případů jde o jištění, které bezprostředně po dokončení prvovýstupu doplnili sami autoři cesty. Méně často bylo jištění osazeno až později, ale opět většinou prvovýstupci nebo s jejich souhlasem. (Případy, kdy dojde ke svévolnému dojištění cesty bez souhlasu prvovýstupce, se zpravidla řeší za účasti správce skal či vrcholové komise.) Domníváme se, že je to smysluplný údaj. Poskytuje bližší informaci o způsobu provedení prvovýstupu, která někoho může zajímat a časem by mohla zapadnout. Tyto informace však nejsou zdaleka kompletní.

Poslední bod, který zmíníme, souvisí s tím, že v oblasti působili a působí také lezci ze sousedního Německa. Řada názvů skal i cest byla původně německá. Podobně jako předchozí průvodce tyto německé názvy překládáme a uvádíme pouze české varianty (názvy ve třetích jazycích, např. v angličtině, ponecháváme). Vycházíme z toho, že je náš průvodce určen především české veřejnosti. Uvádět německou i českou variantu by průvodce přeci jen trochu zatížilo. Překlady německých

názvů jsou ovšem v některých případech, založených třeba na jazykové hříčce či frazeologismu, problematické a ne vždy se je podařilo vyřešit ideálně. Německým lezcům se za to omlouváme. Originální názvy jsou k dispozici například v průvodci *Elbtal* Albrechta Kittlera (Dresden 2009) či v německých internetových databázích (www.steinfibel.de, www.sandsteinklettern.de).

Klasifikace

V Labském údolí se klasifikace oproti sousednímu Sasku už od padesátých let 20. století profilovala jako zřetelně tvrdší, částečně asi i jako výraz soupeření se saskou lezeckou konkurencí. Na tuto tendenci starších klasických cest navázaly i modernější výstupy M. Krauskopfa, M. Červenky, R. Litochleba, P. Laštovičky ml., P. Černého či třeba bratrů Nehasilových z druhé poloviny let osmdesátých, z devadesátých let a z počátku nového tisíciletí. Po nich tuto štafetu převzali T. Sobotka s O. Benešem, P. Rýva a další. Ačkoli tomuto trendu neodpovídají všechny cesty, celkově je zřetelný (i ve srovnání s některými dalšími českými pískovcovými oblastmi, třeba s populární Tisou, Panteonem nebo Suchými skalami).

Pokusili jsme se proto pro Labské údolí upravit klasickou přepočtovou tabulku saské a francouzské, resp. UIAA klasifikace. Možná toto přepracování zvlášť v nižších stupních bude působit trochu provokativně (pro obtížnosti Xa a výš už jde víceméně jen o zachycení delší dobu udávaných hodnot). Posuďte sami, nakolik tato úprava odpovídá realitě. Upozorňujeme ale, že zvlášť ve starších cestách do VIIIa je klasifikace značně nejednotná a v rámci jednoho číselného hodnocení lze narazit mezi cestami na obtížnostní rozdíl třeba tří stupňů, především u zřídka lezených starších cest. Není však v silách autorů průvodce všechny cesty přelézt a případně překlasifikovat, přestože by bylo záhodno obtížnostní rozptyl v rámci jednotlivých stupňů omezit. V některých případech jsme se o to – zpravidla po domluvě s prvovýstupcem, přichází-li tato možnost ještě v úvahu – pokusili a hodnocení některých cest jsme zvýšili, výjimečně snížili. Pokud prvovýstupce na svém hodnocení cesty trval, jeho přání respektujeme (např. Cesta do vany J. Cacha na Hříbek).

Při zvýšení klasifikace jsme se ale snažili zachovat signál, který původní autorská klasifikace nesla (klasifikovat „přísně“, „poctivě“), a neskouznout k opaku. Řešili jsme hlavně případy, kdy hodnocení neodpovídalo o více než stupeň, a výsledkem mělo být spíše jen sblížení klasifikace původní a „ideální“.

Nepotvrzené je hodnocení u nových cest a u cest v horní obtížnostní hladině, které jsou zatím zčásti nezopakovány. Je možné, že se v těchto případech klasifikace ustálí jinak, než jak ji navrhl prvovýstupce.

Přesná klasifikace je nedosažitelný ideál – i vzhledem ke značné míře subjektivitě při vnímání obtíží cesty (fyzické dispozice konkrétního lezce a momentální forma, podmínky při přelezu...). Mírný rozptyl v klasifikaci lze v jistém ohledu vnímat i jako pozitivní jev, který jednotlivé cesty individualizuje a lezení zbavuje plochosti. Je to také jev svým způsobem „kulturní“, protože pojetí klasifikace, stejně jako třeba koncepce jištění, svědčí o určité době, tvoří rukopis konkrétních osobností atd. Poznávat určitou oblast znamená také postupně pronikat do těchto nuancí.

Orientačním vodítkem, které může naznačit, co od cesty očekávat, tedy je – jako všude na pískovcích a v tradičních oblastech vůbec – jméno prvovýstupce a doba, kdy cesta vznikla. Jména jako J. Šlégl, M. Krauskopf, V. Nehasil, P. a Z. Weingartlové, T. Sobotka cosi naznačují (i když ne všechny cesty těchto autorů jsou tvrdě klasifikované či psychicky náročné). U jmen jako P. Laštovička ml. bývá důležité, kdy cesta vznikla – jeho cesty z poslední doby jsou klasifikačně zřetelně měkčí než starší výstupy a bývají dobře zajištěné. Náznaky z poslední doby signalizují ústup od tvrdě klasifikace i u T. Sobotky – ale naopak se u něho prosazuje větší důraz na psychický rozměr cesty jako na důležitou součást tradice pískovcového lezení.

Hodnocení kvality/kráasy cest a jejich zajištění

Oproti předchozím průvodcům jsme rozšířili sortiment hvězdičkových cest a rozlišili ještě dvojí úroveň tohoto hodnocení (normální a tučná hvězdička). Je to zase hodnocení subjektivní, které kromě osobních preferencí odráží i cosi jako „dobovou estetickou normu“, jež se s časem také proměňuje. Dnešní lezec oceňuje trochu jiné cesty než lezec před půlstoletím, nároky se mění. Toto hodnocení je navíc nespřavedlivé, protože vedle cest s hvězdičkou i mnoho dalších nepochybně stojí za lezení. Dokonce je možná dobré aspoň občas lézt i cesty, které si nezaslouží vůbec žádnou hvězdičku, přinejmenším proto, abychom si udrželi základní hodnotící rámce a nepovažovali skutečně pěkné cesty za samozřejmé. Opomíjené a méně výrazné cesty si zaslouží pozornost i z úcty k předchůdcům, kteří těmi směry také nepohrdli.

Na rozdíl třeba od saských průvodců hvězdičky méně zohledňují „klasičnost“ výstupů, jejich historický význam. Upozorňujeme také, že hvězdička nesouvisí se zajištěním cesty. Hvězdičkové cesty jsou podle našeho názoru „opravdu pěkné“, „vyplatí se vylézt si je“, ale mohou případně být i „morálové“ či nebezpečné. U cesty se vedle sebe může objevit hvězdička i vykřičník. Příkladem budiž cesta Motolice na Hektora.

Do poslední chvíle jsme váhali, zda v průvodci uvádět i vykřičníky jako symboly psychické náročnosti nebo přímo rizika spojeného s výstupem. Jde opět o hodnocení subjektivní, závislé kromě individuální psychické odolnosti a zkušenosti

třeba i na schopnosti jistit se smyčkami. Zajištění cest a jeho hodnocení závisí i na trendu doby, kdy výstup vznikl, a charakteru cesty (stěnové cesty ze sedmdesátých a osmdesátých let bývají mnohem méně zajištěné než dnešní, ale i než ještě starší, klasické cesty, které často sledovaly spáry a zářezy nabízející možnosti jistit se smyčkami). Cesty považované před několika desetiletími za standardní jsou dnes vnímány jako odvážné nebo přímo nebezpečné.

Bohužel nedokážeme posoudit zdaleka všechny cesty, a řada cest, které by si vykřičník zasloužily, ho mít nebude. Fakt, že v průvodci někde vykřičníky jsou, může vyvolávat dojem, že cesty bez vykřičníku nejsou nebezpečné. To ovšem neplatí.

Přesto jsme se nakonec rozhodli vykřičníky ponechat. Snad i v této značně nedokonalé podobě poskytnou určité vodítko.

Vykřičníky neoznačují jen cesty objektivně nebezpečné, ale i cesty z dnešního pohledu „morálové“, psychicky náročné, které ale nemusejí být výrazně rizikové (hrozí např. delší, ale víceméně bezpečné pády; v cestách jsou třeba dlouhé nejištěné odlezy, ale zřetelně lehčím terénem). Označujeme-li i takové cesty, odráží to posun standardu v posledních desetiletích. Neradi bychom však, kdyby vykřičníky znamenaly absolutní diskriminaci označených cest. Pro dostatečně zkušené lezce nemusí být překážkou, ale naopak výzvou v duchu tradičního pískovcového lezení.

Zdrazňujeme pro jistotu ještě, že základní posouzení míry rizika a schopnosti podstoupit ho leží vždy na lezci, který se chystá do cesty nastoupit, a žádná značka v průvodci ho nemůže nahradit.

Historie lezení na Pravém břehu

Bývá zvykem v průvodcích představit vývoj lezení v oblastí. Budeme v tomto směru struční, důkladnější zpracování je třeba hledat jinde. V poslední době vyšla o historii severočeského horolezectví např. kniha J. Hozáka *Ó, horo* (Ústí n/L, 2009).

První vrcholy na Pravém břehu zdolali saští lezci v prvních třech desetiletích 20. století. Nejprve to byla Klárka (*Klarturm*, E. Klar s druhy 1904), o něco později Mnich (*Mönch*), Horní Jeskynní věž (*Oberer Höhlenturm*, oba vrcholy R. Pötzsch s druhy 1907) a Růžová palice (*Rosenkeule*, E. Munzke s druhy 1909). Zřetelná vlna dobývání labských věží pak proběhla roku 1910, kdy Sasové vystoupili na Vojtěcha (*Wotanskegel*), Krkavce (*Rabe*), Hřebenový kužel (*Kammkegel*); všechny tři vrcholy E. Weinert s druhy), Strážce Dolního Žlebu (*Niedergrundwächter*, M. Matthäus s druhy), Víklan (*Wackelstein*, B. Herz a K. Mletzko), Růžovou věž (*Rosenturm*, W. Hentschel s druhy), Dolní Jeskynní věž (*Unterer Höhlenturm*, O. Albrecht s druhy), Děčinskou věž (*Steinbruchwand*, E. Dittrich s druhy); v pozdějších letech přibývaly vrcholy další, případně i nové cesty na věže již zlezené.

Čeští lezci na ně navázali (a zároveň se s nimi soutěživě měřili) až po 2. světové válce, hlavně od padesátých let 20. století. Tehdy přichází nová intenzivní vlna lezení v Labském údolí spojená se jmény K. Krombholz, bratří Weigelové, G. Schneider, E. Wrbík, V. Šírl, R. Zabilka a dalšími. Tito místní lezci zopakovali starší saské výstupy a tvořili postupně nové, spolu s objevováním dalších, nových vrcholů.

Další lezecká expanze nastupovala zprvu pozvolna a nenápadně od přelomu šedesátých a sedmdesátých let s osobnostmi, jako byli K. Bělina, J. Houser, J. Šlégl, F. Záběhlík a P. Laštovička st.; výrazný obtížnostní progres v osmdesátých letech reprezentují hlavně bratři Weingartlové a J. Hudeček. Ti tvoří v rámci velmi tvrdých místních pravidel pro prvovýstupy (až do konce osmdesátých let se v smí v „Labáku“ kruhy vrtat pouze z čisté pozice) psychicky i technicky a silově náročné, dodnes respektované cesty.

K dalším významným osobnostem labské lezecké scény osmdesátých a devadesátých let patří M. Krauskopf, J. Souček, M. Červenka, P. Laštovička ml. a R. Litochleb, P. Černý. V tomto okruhu se postupně v devadesátých letech dospělo k výraznějšímu zaměření na sportovněji pojaté výstupy, jež tvoří protiváhu psychicky náročným výstupům předchozích dekád. Toto zaměření vedlo k dalšímu obtížnostnímu posunu. (Zmíněný trend reprezentuje nejsilněji R. Litochleb, který ovšem časem našel nejoblíbenější terény v převisech Levého břehu.) Populární, relativně dobře zajištěné stěnové výstupy v sedmém a osmém stupni tvořili hlavně M. Burda s R. Sedliským. A v posledních letech Právý břeh obohatili zejména P. Waller a J. Koudelka o typ cest, jež na Pravém břehu doposud ve výraznější míře chyběly – vytvořili (především v sektorech Růžová vyhlídka a Podskalí) řadu cest v pátém, šestém a sedmém stupni zajištěných borháky a kruhy, které budou zajímavé pro rekreační lezce.

Někteří klasicky orientovaní pískovcoví lezci vnímají tento trend negativně. Je ale třeba uznat, že právě osobnosti jako R. Litochleb, P. Laštovička ml., M. Burda, případně o generaci mladší P. Rýva svými prvovýstupy učinily z „Labáku“ jednu z nejpopulárnějších pískovcových oblastí v Čechách a ukázaly jasně jeho potenciál.

Meze „moderního“, „sportovního“ či „světového“ přístupu k tvorbě cest bylo ale třeba vyjasnit. V polovině devadesátých let v Labském údolí přechodně vznikaly i cesty „shora“, nerespektující klasické pískovcové normy. Tyto cesty později byly z velké části odstraněny (a následně vznikly často znovu „zdola“, to je třeba případ Hezkého Alfréda a Iny na Malé baště, Plnou parou vpřed na Admirálovi a dalších cest); s ohledem na skálu byly některé i ponechány, ale bez uznání autorství.

Výsledkem vyjasňování těchto mezí je konsenzus, respektující i relativně lépe zjištěné cesty sportovnějšiho charakteru, nicméně s podmínkou dodržení základního pískovcového pravidla prvovýstupů zdola.

Dnes už ale některé osobnosti zase přestávají být spokojeny s tím, jak moderní či sportovní koncepce redukuje psychickou náročnost výstupu, a tak se například T. Sobotka, nejvýznamnější současný prvovýstupce na Pravém břehu, postupně snaží opět zhodnocovat i psychickou složku a omezovat množství osazených borháků a kruhů.

Souběžně s modernistickými tendencemi v Labském údolí ovšem trvale působili a působí i prvovýstupci, kteří reprezentují spíše klasičtější pojetí: bratři Nehasilovi, J. Paul, P. Henke a P. Bechyně, po nějakou dobu zde tvořil cesty S. Lukavský, mladší generaci místních „klasiků“ reprezentují J. Cach a M. Aulický.

Právě předestřený stručný výklad situace je samozřejmě zjednodušující a schematizující. Ani ve „sportovnějším“ labských cestách nebývá jištění tak blízko jako třeba ve Frankenjuře. Pohled od nástupu na řadu kruhů či borháků často klame, protože zaniká proporce stěny. Deset borháků v padesátimetrové kompaktní stěně, kde lze založit smyčku jen zcela výjimečně, znamená jištění v průměru po téměř pěti metrech, a to je ve stěnovém lezení dobrý pískovcový standard. Na druhou stranu mnohé cesty osobností, které tu byly jmenovány jako autoři „morálových“ výstupů, nejsou nijak zvlášť nebezpečné či extrémně psychicky náročné.

Za důležité považujeme, že se postupně „Labák“ vyprofiloval jako poměrně liberální pískovcová oblast, kde vedle sebe existuje poloha klasičtější i modernější. Ta modernější silněji expandovala na Levém břehu, Pravý břeh je relativně tradičtější, ale i zde najdeme cesty obojího typu. Autoři průvodce tento stav vnímají pozitivně, i když vědí, že jde o „křehkou rovnováhu“, v níž vzhledem ke společenské poptávce představuje klasická poloha potenciálně ohrožený druh. Avšak samotný fakt, že stále vznikají nové cesty, jež se nějakým způsobem začleňují do stávající labské tradice i obecně tradice pískovcového lezení, kterou svým stylem reflektují a posouvají kupředu, představuje hodnotu a pomáhá udržovat pískovcové lezení naživu. Bez nového, aktuálního dění, ohledávání a prověřování možností dalšího vývoje se každá oblast postupně stává skanzenem, odumře. Doufáme, že taková situace v Labském údolí ještě dlouho nehrozí.

Tato labská liberálnost je ostatně také jedním z důvodů, proč zde v posledních letech působí zase intenzivně i saští lezci. „Labák“ pro ně představuje hodnotnou a vítanou alternativu k domácím oblastem omezeným striktními konzervativními pravidly – a oceňují také mimořádnou kvalitu labského pískovce. Němečtí prvovýstupci tu až na výjimky tvoří solidně zajištěné, populárnější cesty od sedmého až do jedenáctého stupně. K nejvýznamnějším patří Ch.-J. Stiller, J. Manka, K. Schlenkerich, T. Küntscher – a J. Andreas, „enfant terrible“ saského lezení v Labském údolí, na jehož kontě jsou bohužel i některé problematické cesty či zásahy.